

Vykypěl, Bohumil

Simeon Romportl (3.2.1931–17.9.2011)

Linguistica Brunensia. 2012, vol. 60, iss. 1-2, pp. 242-243

ISBN 978-80-210-5883-5

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/118239>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Badatelské úsilí Zoe Hauptové bylo orientováno k slovanské komparatistice, mj. též k problematice slovansko-maďarských jazykových vztahů, dále k dějinám slavistiky, ale zejména k paleoslovenistice. Publikovala z ní studie gramatické, lexikologické a textologické. Uveřejnila mj. pojednání o pramenech slovanského písma (1969) nebo přínosnou studii o csl. písemnictví v přemyslovských Čechách (1998); podílela se (spolu se Z. Ribarovou) na edici Grigorovičova parimejniku (1998) atp. Zcela mimořádný vědecký dosah měla však její účast na akademickém Slovníku jazyka staroslověnského I-IV (1966–1997), a to jak autorská, tak i redakční. Byla hlavní redaktorkou posledních dvou svazků tohoto lexikografického kompendia, které představuje jeden z nejvýznamnějších přínosů české vědy ke světové slavistice a humanitním vědám vůbec; oba dostaly svou definitivní tvář právě zásluhou jejich redakčních úprav a zásahů poslední ruky. Zoe Hauptová vyvíjela též rozsáhlou mezinárodní vědeckou spolupráci, intenzivně zejména se Staroslověnským institutem v Zagrebu. Za zásluhy o rozvoj slovanské filologie byla vyznamenána akademickou Medailí Josefa Dobrovského.

Náčrt vědeckého profilu zesnulé samého o sobě by však mohl být lidsky jen částečný, neúplný a torzální. Její osobnost jako celek byla totiž pozoruhodně mnohorozměrná. Část roku žila v Praze, obklopena její kulturou, knihami a intelektuály, menší část roku (a časově omezenější dobu) trávila na svém statečku v českém pohraničí, kde si pěstovala hlídacího psa, stýkala se s prostými lidmi a užívala si přírody. Snad se o ní ani příliš nevědělo, že byla aktivní členkou církve evangelické bratrské a že v ní dokonce byla činná jako laická kazatelka. Je mi to známo přímo od ní, protože jsme se několik desítek let stýkali nejen jako kolegové, ale v nesčetných besedách při víně nebo aspoň při kávě jako skuteční přátelé. Mohu proto na základě osobních zkušeností označit její nejnápadnější povahové vlastnosti. Byly to pracovitost, rozsáhlá věcná vzdělanost, široký kulturní rozhled, racionálně logický a nelitostně kritický přístup k lidem a ke světu, ve kterém žijeme, neutuchající smysl pro humor a břitká ironie a sebeironie. Zároveň se však vyznačovala poněkud nejspíš skrytou a trochu až neočekávanou lidskou vstřícností a sebeobětavostí. Ta mi vlastně pomohla svým způsobem zachránit život. Když jsem totiž před časem přiletěl do Prahy z Bulharska, kde jsem utrpěl neléčené těžké zranění páteře, Zoe mi přišla raději naproti na letiště ujistit se, zda něco nepotřebuji, než aby spěchala do svého akademického pracoviště, na které se po delší nepřítomnosti už moc těšila. To, že jsem svému úrazu nepodleh, přičítám od té doby tomu, jak se mi obětavě věnovala, protáhla mě z letiště pražskými komunikacemi a pomohla mi dopravit se do Brna do rukou lékařů. Její křestní jméno má ostatně v řečtině význam život, takže není divu, že pro mne po tomto zážitku znamená více než jen nahodilou shodu verbálně gramatickou.

Radoslav Večerka

Simeon Romportl **(3. 2. 1931 – 17. 9. 2011)**

17. září loňského roku odešel originální brněnský jazykovědec Simeon Romportl. Romportl studoval češtinu a ruštinu, později angličtinu a norštinu na brněnské univerzitě. V roce 1968 získal doktorát na základě pozoruhodné monografie o gramatických kategoriích českého slovesa (*Struktura gramatické složky slovesných tvarů určitých v češtině*, Praha 1970). **Kdybych chtěl být pateťický**, řekl bych, že Romportl byl jednou z obětí železné opony mezi vědci ze střední a východní Evropy, kterým nebylo dopřáno rozvinout plně své vědecké kapacity. Z dlouhodobého hlediska viděno nebyl s komunisty hlavní problém represe, protože ty byly jen nástrojem, nýbrž destrukce společnosti a jejich struktur. Jednou z věcí, kterou se jim povedlo zdestruovat téměř dokonale, byla organizace univerzit a vědeckého bádání. Také proto, ačkoli bylo Romportlovi dovoleno učit

na bohemistice brněnské pedagogické fakulty, představovaly pro něho podmínky, v nichž pracoval, spíš překážku, nemluvě o téměř neexistujících možnostech prezentovat a diskutovat své myšlenky na mezinárodním poli. A přesto, jak myslím, obsahují Romportlovy texty nejednu inspirativní myšlenku na různá lingvistická témata (viz jeho bibliografii in S. Romportl: *On the Biological Nature of Natural Language and other essays*, München 2008, s. 55–60). Tak jsou dnes v lingvistice například znovu velmi populární biologické metafory a evoluční aspekty jazyka; přitom je však celkem překvapující, že nikdo z dnešních biologizujících lingvistů nezmiňuje Augusta Schleichera. Právě Romportlovy texty k schleicherovské lingvistice jsou v tomto bodě inspirativní, zejména pak tím, že se neomezují na „nezúčastněnou“ historiografickou analýzu, ale snaží se u Schleichera hledat stále aktuální podněty pro současnou lingvistickou práci. Navíc Romportlova vlastní kritika jednostrannosti strukturalismem dominované jazykovědy 20. století, poukazující na příliš „instrumentalistické“ pojetí jazyka, chápající jej jako volně modifikovatelný nástroj komunikace a podceňující jeho „biologické“ aspekty, deterministické a neintencionální faktory ležící mimo jazyk sám, by měla strukturalisty – jsou-li dnes ještě nějací – v jejich vlastním zájmu zajímat. Přitom však je Romportl na druhé straně také autorem brilantního strukturalistického eseje o mentální funkci jazyka a asymetrické povaze jazykového znaku, v němž pojednává o vztahu mezi pojetím jazykového znaku a představou o smyslu užívání jazyka a který by si každý strukturalista, zejména pak strukturalistický sémiotik, měl přečíst (O mentální funkci jazyka a asymetrické povaze znaku, *Sborník prací FFBU A 27*, 1979, s. 45–54). **Není třeba zmiňovat, že s různými věcmi u Romportla nemusíme souhlasit; například si nejsem jistý, zda strukturalismus skutečně znamenal takové omezení jazykovědných témat, jak si zdál myslet Romportl, zvláště když si uvědomíme, že strukturalismus nelze ztotožňovat se saussurovskou lingvistikou či podobně, ale že byly i proudy bohaté ve svých badatelských tématech deklarativních (jako glosematika) nebo i aktuálních (jako pražská škola).** Nicméně i detailnější analýza strukturalistických názorů ve vztahu k Romportlovým biologickým otázkám představuje jedno z témat, k nimž čtení Romportlových textů vybízí. Nejzajímavější texty jsou totiž otevřené texty.

Bohumil Výkypěl

Manfred Mayrhofer (26.9. 1926, Linz – 31.10. 2011, Wien)

Manfred Mayrhofer se narodil 26. září 1926 v Linzi, tedy ve stejném roce jako jeho brněnský kolegové Adolf Erhart a Antonín Bartoněk, s nimiž se dobře znal. V Linzi studoval na Humanistickém gymnáziu, kterým prošli i další významní indoeuropeisté, Fritz Schachermeyer, Georg Renatus Solta nebo Jochem Schindler. Poslední tři roky studia, vzpomínal MM, museli studenti i jejich vyučující dělit svůj čas mezi výukou a povinnou službou u protiletectvé obrany. V roce 1944 absolvoval maturitou s *Luftwaffenhelfer-Zeugnis*, tedy s vysvědčením pomocníka *Luftwaffe*. Na počátku roku 1945 byl jako pracovní síla odvelen na frontu do severní Itálie, kde se dostal do britského zajetí. Zde vystřídal několik zajateckých táborů po celé délce Apeninského poloostrova, až se na podzim 1945 dostává zpět do Linze. Bydliště v americké okupační zóně znamená, že nemůže studovat ve Vídni. Volí tedy druhé největší rakouské město, Graz, kde v zimním semestru 1945–46 vstupuje na univerzitu. Zde se setkává s indoeuropeistou Wilhelmem Brandensteinem, zprvu v roli jeho studenta, později i spoluautora (viz 1958a, 1964a). K Brandensteinovým učitelům patřili Paul Kretschmer a Nikolaj Trubeckoj, a tak se Mayrhofer hlásí jako ke svým pedagogům ke všem třem. Z tohoto duchovního zázemí si přináší úzký vztah k fonologii, na doporučení Brandensteina věnuje pozornost i neindoevropským jazykům, konkrétně semitistiku studuje jako druhý rigorózní obor. Doktorát získává roku 1949 obhajobou disertace o problematice Brugmannova zákona (1949a).